

Šolanje na daljavo: 13. 1. 2022

13. 1. 2022 učna ura na daljavo v šolskem letu 2021/2022

ALI SO REFORME V SLOVENSKIH DEŽELAH USPELE

Pozdravljeni!

V tej učni uri boste spoznali ali so reforme v slovenskih deželah uspele.

Pri delu uporabljajte **učbenik**. Obravnavana snov je na straneh **66 in 67**. Snov boste zapisali v **zvezek**.

1. Kako je krompir postal del prehrane

Okoli leta 1780 je na slovenskem ozemlju živel približno milijon ljudi. Bilo je del Avstrije, Ogrske in Beneške republike. Na podeželju se je govorilo slovensko. Kmetje so bili pretežno nepismeni in so z nezaupanjem sprejemali novosti.

Reforme so **izboljšale položaj kmetov**, ki so predstavljali 90 odstotkov prebivalcev. Lahko so odšli na delo v manufakture. Pritožili so se lahko na državno sodišče. Oblast je spodbujala uvajanje gospodarskih izboljšav in novosti na področju kmetijstva: nove kulture in pasme, hlevska živinoreja ...

Razširili so se kozolci za spravilo in sušenje sena ter poljskih pridelkov. Na sliki je slovenska posebnost, dvojni kozolec ali toplar.

Simončičev kozolec ali Simončičev toplar velja za enega največjih in kot najlepši toplar v Sloveniji. Leta 1936 ga je po naročilu kmeta Jožeta Simončiča izdelal Janko Gregorčič. Nahaja se ob jugovzhodnem robu Bistrice pri Šentrupertu na Dolenjskem.

Zaradi trgovine je vztrajno **naraščal** tudi **promet**. Najpomembnejša trgovska pot po slovenskem ozemlju, ki je povezovala Dunaj s Trstom je vodila skozi Maribor, Celje in Ljubljano. Živahen promet je potekal tudi po rekah (Sava, Ljubljanica, Drava ...). Razvijale so se nekmetijske dejavnosti kot so fužinarstvo, rudarstvo, različne obrti in manufakture.

2. Kako je bila uvedena šolska obveznost za vse otroke

Z uvedbo šolske reforme je skrb za pouk prevzela država. Poklic učitelj postane bolj cenjen. Pouk postane obvezen za vse otroke, ki ga med 6. in 12. letom morajo obiskovati vsaj eno leto. Mnogi kmetje obiskovanja šol niso podpirali, saj je bilo doma in na polju veliko dela. Vsaka delovna roka jim je prišla prav, tudi otroška.

Blaž Kumerdej, ki je bil šolski ravnatelj in nadzornik, se je zavzemal za boljšo izobrazbo prebivalcev. Predlagal je ustanovitev **šol s poukom v slovenščini**, kar je bilo leta 1774 (splošna šolska uredba) tudi izvedeno. Število osnovnih šol je po reformah začelo naraščati. Šolanje ni bilo brezplačno, le najrevnejši so bili oproščeni plačevanja šolnine.

Gabrijel Gruber je živel v Ljubljani med leti 1768-1785, kjer je bil profesor na jezuitskem liceju, vzgojil je več intelektualcev na čelu z Jurijem Vego.

Naredil načrt za Gruberjev prekop, ukvarjal se je tudi s postopki osuševanja barja.

Jurij Vega je bil izumitelj in matematik. Uvedel je metrski sistem v avstrijski habsburški monarhiji. Dejaven je bil v vojski, kjer je bil njegov izum možnar (top), ki je artilerijsko orožje z zelo kratko cevjo in velikega kalibra za navpično streljanje.

3. Kako se je začel narodni preporod

Gospodarski, družbeni, politični in kulturni razvoj slovenskih dežel je v drugi polovici 18. stoletja omogočil začetke **slovenskega narodnega prebujenja** z načilnostmi:

- Da slovenski jezik ni manj vreden od nemškega, poudarjali so njegov pomen ter pomen slovenske kulture.
- Nastala so prva dela, ki so bila pisana v slovenskem jeziku in namenjena šolski uporabi.

Prvi narodni buditelji so bili **duhovniki**. Zbirali so narodne pesmi, podatke in pisali knjige o razvoju slovenskih običajev, slovenščine in slovenske kulture.

Slovenski razsvetljenci:

Marko Pohlin - menih avguštinec, ki je napisal Kranjsko gramatiko - Slovnico kranjskega jezika in zbornik Pisanice.

Baron **Žiga Zois** je z nasveti in finančno podporo pomagal slovenskim izobražencem. Izobražence, ki so se zbirali pri njemu, imenujemo **Zoisov krog**.

Valentin Vodnik - duhovnik, pesnik in novinar. Izdal je prvo pesniško zbirko (Dramilo) in leta 1797 časopis v slovenskem jeziku (Lublanske novice).

Anton Tomaž Linhart - prvi slovenski dramatik (Ta veseli dan ali Matiček se ženi, Županova Micka). Napisal je tudi prvo zgodovino vsega slovanskega prostora znotraj avstrijske države (Poskus zgodovine Kranjske in drugih dežel južnih Slovanov Avstrije).

Jernej Kopitar - pisec prve slovenske znanstvene slovnice. Bil je tudi dvorni bibliotekar na Dunaju. Prišel je v spor z Francetom Prešernom, ki ga je označil v pesmi Apel in čevljar. V Apelu lahko prepoznamo Franceta Prešerna. V vlogo čevljarja pa je pesnik postavil Jerneja Kopitarja. Sporočilo pesmi je, da le čevlje sodi naj Kopitar!

Po smrti Jožefa II. (1790) so začeli delom, ki so imela preveč poudarjen slovenski značaj, nasprotovati.

Žiga Zois

Valentin Vodnik

Anton Tomaž Linhart

Jernej Kopita

V zvezek napišite naslov in prepisite besedilo:

ALI SO REFORME V SLOVENSKIH DEŽELAH USPELE

Večina Slovencev je takrat živela pod Habsburžani v okviru Nemškega cesarstva in Ogrske, manjši del pa pod Beneško republiko. Narodnostna sestava na našem ozemlju je bila naslednja: na podeželju in v manjših mestih so prevladovali Slovenci, v večjih mestih pa tujci (Nemci in Italijani). Tudi plemiči so bili večinoma tujci. Na Kočevskem, Štajerskem in Gorenjskem so bili tudi večji otoki nemškega kmečkega prebivalstva.

V tem času so se Slovenci zavedli samega sebe in svojega jezika, ki je postal najmočnejše orožje narodnega prebujenja. Med pomembnejše narodne buditelje sodi menih Marko Pohlin, ki je napisal slovnico Slovenskega jezika.

Za prebujanje narodne zavesti je bilo pomembno tudi delovanje krožka Žige Zoisa. Ta podjetnik in plemič je v svojem krogu zbiral ljudi, ki so pisali v slovenskem jeziku in zbirali narodno blago.

Anton Tomaž Linhart je prevedel v slovenščino dve francoski veseloigri in napisal prvo zgodovino Slovencev, Valentin Vodnik je pisal slovenske pesmi, izdal Kuharske bukve, Babištvo in prvi časopis v slovenščini Lublanske novice. Jernej Kopitar, priznan jezikoslovec, je napisal prvo znanstveno slovnico slovenskega jezika.